

Zadeva C-501/20**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča****Datum vložitve:**

6. oktober 2020

Predložitveno sodišče:

Audiencia Provincial de Barcelona (pokrajinsko sodišče v Barceloni, Španija)

Datum predložitvene odločbe:

18. september 2020

Pritožnica:

MPA

Nasprotna stranka:

LCDNMT

Predmet postopka v glavni stvari

Tožba za razvezo zakonske zveze in prenehanje premoženjskih razmerij med zakoncema, v kateri so navedene tudi zahtevki glede starševskega varstva in odgovornosti za mladoletna otroka ter zahtevki za priznanje preživnine za ta otroka in za ureditev uporabe družinskega prebivališča v Togu.

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, s katerim se prosi za razlago členov 3 in 8 ter po potrebi 6, 7, in 14 Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 6, str. 243, in popravek v UL 2009, L 70, str. 19), in člena 3, po potrebi tudi člena 7, Uredbe Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o

pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah (UL 2009, L 7, str. 1).

Vprašanja za predhodno odločanje

1. Kako je treba razlagati pojem „običajno prebivališče“ iz člena 3 Uredbe št. 2201/2003 in člena 3 Uredbe št. 4/2009 državljanov neke države članice, ki prebivajo v tretji državi zaradi nalog, ki so jim dodeljene kot pogodbenim uslužbencem EU, in ki jim je v tretji državi priznan status diplomatskih predstavnikov Evropske unije, če je njihovo prebivališče v navedeni državi vezano na izvajanje njihovih nalog, ki jih opravljajo za Unijo?
2. Če bi bila za namene člena 3 Uredbe št. 2201/2003 in člena 3 Uredbe št. 4/2009 določitev običajnega prebivališča zakoncev odvisna od njihovega statusa pogodbenih uslužbencev Evropske unije v tretji državi, kako bi to vplivalo na določitev običajnega prebivališča mladoletnih otrok v skladu s členom 8 Uredbe št. 2201/2003?
3. Če bi se štelo, da mladoletniki nimajo običajnega prebivališča v tretji državi, ali se lahko za določitev običajnega prebivališča v skladu s členom 8 Uredbe št. 2201/2003 kot navezna okoliščina upošteva materino državljanstvo, njeno prebivališče v Španiji pred sklenitvijo zakonske zveze, špansko državljanstvo mladoletnih otrok in njihovo rojstvo v Španiji?
4. Če se ugotovi, da običajno prebivališče staršev in mladoletnih ni v neki državi članici, ali glede na to, da v skladu z Uredbo št. 2201/2003 ni nobene druge države članice, pristojne za reševanje zahtevkov, okoliščina, da je tožena stranka državljan te države članice, preprečuje uporabo subsidiarnih določb členov 7 in 14 Uredbe št. 2201/2003?
5. Če se ugotovi, da običajno prebivališče staršev in mladoletnikov ni v neki državi članici, kako je treba za določitev preživnine za otroke razlagati *forum necessitatis* iz člena 7 Uredbe št. 4/2009 in zlasti, kateri pogoji so potrebni za ugotovitev, da postopka v tretji državi, s katero je spor tesno povezan (v tem primeru Togu), ni mogoče uvesti ali izvesti v razumnih okvirih ali postopek tam ni mogoč? Ali mora stranka dokazati, da je v navedeni državi sprožila ali je nameravala sprožiti postopek neuspešno? In ali zadostuje državljanstvo ene od strank v sporu kot zadostna povezava z državo članico?
6. Ali je v primeru, kakršen je obravnavani in v katerem sta zakonca tesno povezana z državama članicama (državljanstvo, predhodno prebivališče), če na podlagi določb navedenih uredb ni pristojna nobena država članica, to v nasprotju s členom 47 Listine o temeljnih pravicah?

Navedene določbe prava Unije

Uredba (EU) št. 2201/2003, členi 3, 6, 7, 8 in 14.

Uredba št. 4/2009: člena 3 in 7.

Uredba Sveta (EU) 2016/1103 z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema (UL 2016, L 183, str. 1).

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, člen 47.

Navedene določbe nacionalnega prava

Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial; norma que determina la competencia de los tribunales españoles (temeljni zakon št. 6/1985 z dne 1. julija o sodstvu; predpis o določitvi pristojnosti španskih sodišč (BOE št. 157 z dne 2. julija 1985; v nadaljevanju: LOPJ))

(I) Španska sodišča so v skladu s členom 22c načeloma pristojna:

– (c) na področju osebnih in premoženjskih razmerij med zakoncema, razveljavitve zakonske zveze, prenehanja življenjske skupnosti in razveze zakonske zveze ter njunih sprememb, če ni pristojno nobeno tuje sodišče, če imata oba zakonca ob vložitvi tožbe običajno prebivališče v Španiji ali če sta imela v Španiji svoje zadnje običajno prebivališče in eden med njima prebiva tam, ali če ima v Španiji običajno prebivališče tožena stranka, ali, v primeru predloga za sporazumno razvezo zakonske zveze, če v Španiji prebiva eden od zakoncev ali če ima vložnik najmanj eno leto od vložitve predloga običajno prebivališče v Španiji, ali kadar je vložnik španski državljan in ima najmanj šest mesecev pred vložitvijo predloga običajno prebivališče v Španiji ter kadar sta oba zakonca španska državljana,

– (d) na področju starševstva ter razmerij med starši in otroki, varstva mladoletnikov in starševske odgovornosti, če ima otrok ali mladoletnik ob vložitvi tožbe običajno prebivališče v Španiji, ali je tožeča stranka španski državljan, ali ima običajno prebivališče v Španiji oziroma ga ima tam vsekakor najmanj šest mesecev od vložitve tožbe.

(II) V skladu s členom 22g tega zakona:

Španska sodišča niso pristojna v primerih, v katerih podlage za pristojnost, določene s španskimi zakoni, ne vključujejo navedene pristojnosti; vendar španska sodišča ne morejo opustiti svojega ukrepanja ali zavrniti svoje pristojnosti, kadar v spornem primeru obstaja povezava s Španijo in so sodišča različnih držav, povezanih s primerom, zavrnila svojo pristojnost.

Código Civil (civilni zakonik)

V skladu s členom 40 tega zakonika je izvajanje pravic in izpolnitev državljanskih dolžnosti stalno prebivališče fizičnih oseb načeloma kraj njihovega običajnega prebivališča, čeprav je stalno prebivališče diplomatov, ki zaradi svoje službe prebivajo v tujini in uživajo pravico do ekstrateritorialnosti, zadnje prebivališče, ki so ga imeli na španskem ozemlju.

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka v glavni stvari

- 1 Stranki v sporu sta sklenili zakonsko zvezo 25. avgusta 2010 na španski ambasadi v Gvineji Bissau. Zakonska zveza je vpisana v knjigo civilnega registra konzulata Gvineje Bissau. Imata dva otroka, rojena 10. oktobra 2007 in 30. julija 2012 v Manresi (Barcelona). Žena je španska državljanica. Mož je portugalski državljan. Otroka imata špansko in portugalsko državljanstvo.
- 2 Zakonca sta prebivala v Gvineji Bissau od avgusta 2010 do februarja 2015 in na navedeni datum sta se preselila v Republiko Togo. Njuna življenjska skupnost je dejansko prenehala julija 2018. Po dejanskem prenehanju življenjske skupnosti mati in otroka še naprej prebivajo v družinskem prebivališču v Togu, zakonec pa prebiva v hotelu v isti državi.
- 3 Oba zakonca sta zaposlena pri delegaciji Evropske Komisije v Togu. Spadata v poklicno kategorijo pogodbenih uslužbencev. V skladu s predloženimi dokumenti pogodbeni uslužbenci zaradi pogodbenega razmerja, ki ga imajo s to institucijo, ne pridobijo statusa diplomata države članice. Pogodbeni uslužbenci imajo v ciljni državi status diplomatskih predstavnikov Unije, toda v državah članicah EU se štejejo le za uslužbence Unije. Veljavnost njihovega diplomatskega statusa je omejena na državo prebivališča in na obdobje dodelitve.
- 4 Dne 6. marca 2019 je MPA pri Juzgados de Primera Instancia de Manresa (prvostopenjsko sodišče v Manresi, Barcelona, Španija) vložila tožbo za razvezo zakonske zveze, sklenjene z LCDASNMT. V tožbi zahteva razvezo od zakonca ter razvezo in prenehanje premoženjskega režima z njim pa tudi določitev ureditve in oblike izvajanja starševskega varstva in odgovornosti za mladoletna otroka, priznanje preživnine za otroka in ureditev uporabe družinskega prebivališča v Togu.
- 5 Prvostopenjsko sodišče je s sklepom z dne 3. oktobra 2019 tožbo zavrnilo. Nasprotna stranka je vložila ugovor nepristojnosti zaradi mednarodne nepristojnosti, saj meni, da španska sodišča niso pristojna za odločanje v zadevnem postopku. Navedeno sodišče je s sklepom z dne 9. septembra 2019 ugovoru ugodilo in razglasilo mednarodno nepristojnost za odločanje v zadevnem postopku. Prvostopenjsko sodišče je svojo odločitev utemeljilo z argumentom, da v Španiji ni stalnega prebivališča. Žena je zoper ta sklep vložila pritožbo pri predložitvenem sodišču.

Bistvene trditve strank v postopku v glavni stvari

- 6 **Žena** trdi, da imata oba zakonca diplomatski status kot uslužbenca EU, akreditirana v ciljnih državah, da je navedeni status podelila država gostiteljica in da se razširi na mladoletna otroka. Kot dokazila je predložila prepustnico („Laissez-passer“), ki jo opredeljuje kot svoj diplomatski potni list in diplomatski potni list svojih otrok, ki ga je izdal afriški organ; dopis odpravnika poslov EU za Republiko Togo in diplomatsko listo delegacije EU v Togu, ki ji pripadata zakonca. Ta dokazila podpirajo presojo iz prejšnje točke 3.
- 7 Trdi, da se pristojnost za odločanje o razvezi zakonske zveze, starševski odgovornosti in preživnini določi v skladu z uredbama EU na podlagi običajnega prebivališča in da v skladu s členom 40 Código Civil (civilni zakonik) običajno prebivališče ne sovпада s krajem, kjer deluje kot uradnica EU, temveč s krajem prebivališča pred pridobitvijo tega statusa, to je s Španijo.
- 8 Poleg tega trdi, da je zaščiten na podlagi imunitete, priznane s členom 31 Dunajske konvencije, in da njeni zahtevki ne spadajo med izjeme navedenega člena.
- 9 Sklicuje se na uporabo načela *forum necessitatis*, priznano z navedenima uredbama, in predstavlja razmere na sodiščih v Togu. Predlaga podrobna poročila Sveta Generalne skupščine Združenih narodov za človekove pravice (enega z dne 17. avgusta 2016, v katerem je opozorjeno na neustrezno usposobljenost sodnikov ter vztrajno nekaznovanje kršitev človekovih pravic; drugega z dne 22. avgusta 2016, v katerem je izražena zaskrbljenost Združenih narodov glede neodvisnosti sodne oblasti, dostopa do sodstva in nekaznovanja kršitev človekovih pravic ter navedeno opažanje visoke komisarke Združenih narodov za človekove pravice, da uslužbenci brez pravne akreditacije delujejo na sodiščih kot posredniki med nekaterimi sodniki in strankami v sporu, kar se šteje za dejavnik, ki spodbuja koruptivno ravnanje) in navaja, da je Odbor za odpravo diskriminacije žensk Togo prosil, naj zagotovi dejanski dostop žensk do sodišč.
- 10 **Mož** trdi, da nobeden od zakoncev ne opravlja diplomatske funkcije iz svojih držav, to je iz Španije in Portugalske, temveč sta zaposlena pri delegaciji Evropske komisije v Togu in v delovnem razmerju kot pogodbeni uslužbenca. Trdi, da prepustnica („Laissez-passer“) ni diplomatski potni list, temveč prepustnica ali potovalni dokument, veljaven znotraj ozemlja tretjih držav, ki niso del Evropske unije.
- 11 Po njegovih trditvah se ne uporablja Dunajska konvencija, temveč Protokol št. 7 o privilegijih in imunitetah Evropske unije, ki pa se uporablja le za dejanja v okviru njegovih uradnih pristojnosti.
- 12 Zavrača uporabo načela *forum necessitatis*.
- 13 Iz teh razlogov trdi, da je običajno prebivališče Togo in da španska sodišča niso pristojna na podlagi uredb, ki se uporabljata.

Kratka predstavitev obrazložitve predloga za sprejetje predhodne odločbe

Splošni pristop k problematiki

- 14 Za določitev mednarodne pristojnosti sodišč za odločanje o postopku razveze zakonske zveze, v katerem se zahtevajo tudi ukrepi starševske odgovornosti, preživnina za mladoletne otroke in prenehanje premoženjskih razmerij med zakoncema, je treba uporabiti tri uredbe Evropske unije, in sicer uredbe št. 2201/2003, št. 4/2009 in št. 2016/1103. V teh uredbah so sodne pristojnosti povezane zlasti z dvema temeljnima pojmom – z običajnim prebivališčem in državljanstvom. Glavno merilo navezne okoliščine za ugotovitev pristojnosti sodišč je v obravnavanem primeru običajno prebivališče, ker imata zakonca različni državljanstvi. Vendar v navedenih uredbah ni opredeljeno, kaj naj bi bilo običajno prebivališče.
- 15 Sodišče Evropske unije se ni izreklo o pojmu običajnega prebivališča odraslih v primeru razveze zakonske zveze. Izdane sodbe se nanašajo na pojem običajnega prebivališča mladoletnih otrok: sodbe z dne 17. oktobra 2018, UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835); z dne 8. junija 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436); z dne 9. oktobra 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268); z dne 22. decembra 2010, Mercredi (C-497/10 PPU), in z dne 2. aprila 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225). V navedenih odločbah, v katerih se vedno sklicuje na običajno prebivališče mladoletnih otrok:
- je navedeno, da Uredba št. 2201/2003 ne vsebuje nobene opredelitve pojma „običajno prebivališče“;
 - je pojasnjeno, da gre za avtonomen pojem prava Unije, zaradi česar ga je treba opredeliti ob upoštevanju okvira, v katerega so umeščene določbe navedene uredbe, in njenega cilja, zlasti cilja, ki je razviden iz uvodne izjave 12, v skladu s katero so temelji pristojnosti, določeni v tej uredbi, oblikovani tako, da kar najbolj upoštevajo interese otroka, zlasti merilo povezanosti;
 - za določitev običajnega prebivališča mladoletnih otrok se upoštevajo različni dejavniki, zlasti kraj, kamor je mladoletnik do določene mere družbeno in družinsko vključen, pri čemer se upoštevajo trajanje, rednost, pogoji in razlogi prebivanja v državi, čeprav trajanje navzočnosti mladoletnika v določeni državi samo po sebi ni odločilno za to, da bi se štelo, da ima navedena oseba običajno prebivališče v tej državi; lahko gre za indic, vendar ga je treba presojeti skupaj s preostalimi okoliščinami. Upoštevajo se lahko tudi državljanstvo mladoletnika, pogoji šolanja in jezikovna znanja mladoletnika, pa tudi njegova družinska in družbena razmerja. Vedno pa se zahteva fizična navzočnost mladoletnika v državi članici v katerem koli trenutku.
- 16 Ni sodne prakse v zvezi s pojmom običajnega prebivališča zakoncev za določitev pristojnosti za razvezo zakonske zveze. Ni je niti v zvezi z običajnim prebivališčem mladoletnikov v primeru iz obravnavane zadeve, to je v zvezi z

vplivom, ki ga ima pri določitvi običajnega prebivališča diplomatski ali drug podoben status oseb, ki opravljajo funkcije kot zaposleni ali uslužbenci Evropske unije in ki so napotene v tretje države za opravljanje navedenih funkcij.

Neuporaba notranjih pravnih pojmov

- 17 Predložitveno sodišče meni, da se člen 40 Código Civil (španski civilni zakonik), na katerega se tožeča stranka sklicuje v zvezi s pristojnostjo španskih sodišč, ne uporablja, ker je v sodni praksi Sodišča v zvezi z običajnim prebivališčem mladoletnih otrok jasno poudarjeno, da je pojem običajnega prebivališča avtonomen pojem prava Unije in da za določitev njegovega pomena ni mogoče uporabiti notranjega prava države članice.

Pojem običajnega prebivališča zakoncev za določitev pristojnosti za odločanje o predlogu za razvezo zakonske zveze in preživnino

- 18 Pri presoji, katero je običajno prebivališče zakoncev, ki zahtevata razvezo zakonske zveze, je treba ugotoviti začasnost, običajnost in stalnost prebivanja zakoncev v državi, kot je Togo. Upoštevati je treba, da je prebivanje v navedeni državi neposredno povezano z izvajanje njunih nalog kot pogodbenih uslužbencev Evropske unije in da se lahko razlikuje zaradi različnih nalog in potreb Komisije. V tem smislu je treba postaviti vprašanje, ali njihov status uslužbencev Evropske unije pomeni odločilen element, na podlagi katerega je mogoče šteti, da njuno običajno prebivališče za namene člena 3 Uredbe št. 2201/2003 in člena 3 Uredbe št. 4/2009 ni v Togu. Poleg tega je treba postaviti vprašanje, ali je mogoče pri določitvi običajnega prebivališča upoštevati navezno okoliščino (španskega) državljanstva matere, njeno prebivališče pred sklenitvijo zakonske zveze v Španiji ter eno od državljanstev otrok in njun kraj rojstva (Španija).

Pojem običajnega prebivališča mladoletnih otrok pogodbenih uslužbencev EU

- 19 Če status pogodbenih uslužbencev Evropske unije vpliva na določitev običajnega prebivališča staršev tako, da se šteje, da prebivanje v Togu ni odločilno za njegovo določitev, se predložitveno sodišče sprašuje, ali običajno prebivališče, ki izhaja iz navedenega statusa, vpliva na določitev običajnega prebivališča mladoletnih otrok.

Razlaga členov 6, 7 in 14 Uredbe št. 2201/2003

- 20 Če status uslužbencev Evropske unije ne vpliva na določitev običajnega prebivališča zakoncev v državi članici, ima predložitveno sodišče pomisleke glede tega, ali je treba uporabiti subsidiarni določbi Uredbe št. 2201/2003 (člen 7 za razvezo zakonske zveze in člen 14 za starševsko odgovornost), in glede vpliva njenega člena 6 na uporabo subsidiarnih določb.

- 21 Tako bi lahko člen 6 v obravnavanem primeru preprečil uporabo členov 7 in 14 ter posledično uporabo nacionalnih zakonov o določitvi pristojnosti na področju razveze zakonske zveze in starševske odgovornosti. Tožena stranka je portugalski državljan (državljan ene od držav članic), zato se pojavljajo pomisleki, ali
- (a) se lahko na podlagi člena 6 postopek začne samo pri sodiščih druge države članice (v tem primeru Španije) v skladu s členi 3, 4 in 5 navedene uredbe ter je izključena možnost sklicevanja na notranje španske predpise, kot dovoljmeta člena 7 in 14 navedene uredbe, ali pa
 - (b) nasprotno, status državljana države članice ne izključuje, da se lahko postopek začne v skladu z notranjimi predpisi druge države članice, kadar v skladu z navedeno uredbo ni pristojna nobena država članica. V obravnavanem primeru gre za drugačen primer kot v sodbi z dne 29. novembra 2007, *Sundelind López*, C-68/07, EU:C:2007:740, v kateri tožena stranka ni bila državljan države članice.

Morebitna kršitev člena 47 Listine

- 22 Predložitveno sodišče se sprašuje, ali je v primeru, kakršen je obravnavani in v katerem sta zakonca tesno povezana z državama članicama (državljanstvo, predhodno prebivališče), v nasprotju s členom 47 Listine to, da Uredba št. 2201/2003 ne dovoljuje uporabe predpisov notranjega prava za določitev pristojnosti države ali da na podlagi navedenih predpisov ni pristojna nobena država članica, kadar obstajajo utemeljeni pomisleki o nepristranskosti ali neodvisnosti sodišč tretje države.

Potreba po določitvi pogojev forum necessitatis v Uredbi št. 4/2009

- 23 Če status uslužbencev Evropske unije ne določa njihovega običajnega prebivališča v nobeni državi članici in se uporablja subsidiarna določba, bi bila španska sodišča na podlagi materinega španskega državljanstva pristojna za odločanje o ukrepih starševske odgovornosti na podlagi določb člena 22c(d) LOPJ. Ne bi pa bila pristojna za odločanje o razvezi zakonske zveze v skladu s členom 22c(c) LOPJ. Niti ne bi bila pristojna za določitev preživnine za otroka na podlagi uredbe št. 4/2009, ki ne vsebuje subsidiarne določbe. Pravilo, navedeno v členu 3(d) tega zakona, se ne uporablja, ker pristojnost temelji na državljanstvu.
- 24 Sodišče mora konkretno določiti, kako je treba razlagati načelo *forum necessitatis* v zvezi s členom 7 navedene uredbe, in pojasniti:
- kateri pogoji so po njegovem mnenju potrebni za ugotovitev, da določenega postopka v tretji državi, s katero je spor tesno povezan (v obravnavanem primeru Togu) ni mogoče uvesti ali izvesti v razumnih okvirih ali da postopek tam ni mogoč,

- ali mora stranka dokazati, da je sprožila ali želela sprožiti spor v navedeni državi in da pri tem ni uspela, in
- ali zaradi zadostne povezave z državo članico zadostuje državljanstvo ene od oseb v sporu.

DELOVNI DOKUMENT